

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 4 april 2024

Mål nr

Ö 4690-23

PARTER

Klagande

HF

Ombud: Advokat AL

Motpart

BBS

Ställföreträdare: ASS

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: Advokat BM

SAKEN

Avvisande av talan

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2023-06-12 i mål Ö 5956-23

Dok.Id 285306

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax -
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstodomstolen.se

Expeditionstid
08:45–12:00
13:15–15:00

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd.

Högsta domstolen avslår yrkandet om att det ska inhämtas ett förhandsavgörande från EU-domstolen.

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och upphäver tingsrättens avvisningsbeslut samt återlämnar målet till tingsrätten.

Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt BM till 10 526 kr. Av beloppet avser 8 421 kr arbete och 2 105 kr mervärdesskatt.

Det ankommer på tingsrätten att pröva frågan om rättegångskostnader i samtliga instanser.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

HF har yrkat att Högsta domstolen inhämtar ett förhandsavgörande från EU-domstolen samt förklarar att tingsrätten är behörig och återförvisar målet dit för fortsatt handläggning. Han har vidare, under alla omständigheter, yrkat att vardera parten ska stå sina egna rättegångskostnader.

BBS har bestritt att ett förhandsavgörande inhämtas samt motsatt sig att hovrättens beslut ändras. För det fall målet återförvisas har han begärt att Högsta domstolen ska ta ställning för att målet vilandeförklaras.

SKÄL

Bakgrund

1. HF är far till BBS, född 2007. Det finns sedan tidigare ett avtal om att HF ska betala underhåll till BBS. HF bor i Tyskland och BBS i Sverige.

2. BBS lämnade den 17 december 2021 in en ansökan om rättshjälp till en tysk domstol i första instans, Amtsgericht Schleswig. Till ansökan bifogades en preliminär stämningsansökan med yrkande om att HF skulle betala visst underhållsbidrag.
3. HF lämnade den 31 januari 2022 å sin sida in en ansökan om stämning till Eskilstuna tingsrätt, i vilken han yrkade att underhållsbidrag till BBS skulle fastställas till visst belopp.
4. Amtsgericht Schleswig beslutade att avslå ansökan om rättshjälp. Beslutet överklagades och delstatsdomstolen Oberlandesgericht Schleswig-Holstein beviljade rättshjälp. Delstatsdomstolen uttalade vidare att det är oklart om de ingivna handlingarna ska anses innebära att en talan är väckt enligt EU:s underhållsförordning. Domstolen konstaterade att den tyska internationella behörigheten måste fastställas i huvudförfarandet.
5. Eskilstuna tingsrätt avvisade HF:s talan med hänvisning till det i Tyskland inledda förfarandet. Enligt tingsrätten är det den tyska domstolen och inte svensk domstol som är behörig att pröva underhållsfrågan. Hovrätten har avslagit HF:s överklagande.
6. Enligt HF är målet i Tyskland vilandeförklarat.

Frågan i Högsta domstolen

7. Frågan i Högsta domstolen är hur en svensk domstol ska förfara när mål om underhåll mellan samma parter har aktualiserats både vid den domstolen och vid en domstol i annan medlemsstat i EU.

Litispendens enligt underhållsförordningen

8. I EU:s underhållsförordning finns bestämmelser om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar och samarbete inom unionen.¹

9. Domstolar i olika medlemsstater kan i ett och samma fall vara behöriga att pröva frågan om underhåll (se artikel 3–8). Behörigheten kan grundas bland annat på svarandens hemvist (artikel 3 a) och på den underhållsberättigades hemvist (artikel 3 b). Detta innebär att parterna med stöd av underhållsförordningen kan väcka talan om samma sak i mer än en medlemsstat. Regler om litispendens finns därför i underhållsförordningen. Vilken domstol som är internationellt behörig kan ha betydelse för vilken materiell lagstiftning som ska tillämpas på underhållsskyldigheten.

10. Enligt underhållsförordningen gäller att om talan väcks vid domstolar i olika medlemsstater rörande samma sak och målen gäller samma parter, ska varje domstol utom den vid vilken talan först väckts självmant låta handläggningen av målet vila till dess att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig (artikel 12.1). När det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig, ska övriga domstolar självmant avvisa talan till förmån för den domstolen (artikel 12.2).

11. En talan anses väckt när en stämningsansökan eller motsvarande handling har ingetts till domstolen, förutsatt att käranden sedan inte har underlåtit att vidta de mått och steg som denne var skyldig att vidta för att få delgivningen av svaranden verkställd (artikel 9 a). Om delgivning av handlingen ska göras innan handlingen ges in till domstolen, anses talan väckt

¹ Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet.

när den tas emot av den myndighet som är ansvarig för delgivning, förutsatt att käranden sedan inte har underlåtit att vidta de mått och steg som denne var skyldig att vidta för att få handlingen ingiven till domstolen (artikel 9 b).

12. Liknande bestämmelser om litispens finns i ett antal andra EU-förordningar på den internationella privaträttens område (se artikel 17 i arvsförordningen², artikel 29 i Bryssel I-förordningen³, artikel 17 i förordningen om makars förmögenhetsförhållanden⁴, artikel 17 i förordningen om registrerade partners förmögenhetsförhållanden⁵ och artikel 20 i Bryssel II-förordningen⁶).

13. Samtliga dessa regler syftar i första hand till att undvika konkurrerande förfaranden men lika viktigt är att det inte uppstår en situation där ingen domstol anser sig vara behörig. För att minimera denna risk föreskrivs en ordning där ett senare inkommet mål ska vila och sedan, när det har fastställts att den domstol till vilken målet först kom in är behörig, avvisas. Skulle den första domstolen i stället finna att den inte är behörig, kan målets handläggning fortsätta i den andra domstolen.

² Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg.

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (omarbetning).

⁴ Rådets förordning (EU) 2016/1103 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om makars förmögenhetsförhållanden.

⁵ Rådets förordning (EU) 2016/1104 av den 24 juni 2016 om genomförande av ett fördjupat samarbete på området för domstols behörighet, tillämplig lag samt erkännande och verkställighet av domar i mål om förmögenhetsrättsliga verkningar av registrerade partnerskap.

⁶ Rådets förordning (EU) 2019/1111 av den 25 juni 2019 om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar, och om internationella bortföranden av barn (omarbetning).

14. Det står mot denna bakgrund klart att artikeln om litispendens i underhållsförordningen har den innebörden att frågan om behörighet för den domstol där talan först aktualiserades – innefattande bedömningen av frågan om och när talan anses väckt där – ska prövas av den domstolen i enlighet med dess processuella ordning. I väntan på detta ska handläggningen av målet i den andra domstolen vila. (Jfr om motsvarande regler EU-domstolens dom den 6 oktober 2015 i mål A v B, C-489/14, EU:C:2015:654.)

15. Det nu sagda gäller även om målet är vilandeförklarat i den domstol där det först aktualiserades. Skulle det finnas behov av att reda ut något gällande målets handläggning, finns det inom unionen kontaktpunkter för rättsligt samarbete.

Bedömningen i detta fall

16. BBSs ansökan om rättshjälp och den preliminära stämningsansökan lämnades in till den tyska domstolen innan ansökan om stämning inkom till Eskilstuna tingsrätt.

17. Av handlingarna framgår att tysk domstol ännu inte har prövat sin behörighet (se p. 4).

18. Enligt artikel 12.1 i underhållsförordningen ska den svenska domstolen under sådana omständigheter låta handläggningen av sitt mål vila i väntan på att den tyska domstolen har avgjort frågan om sin behörighet. Det ankommer alltså inte på den svenska domstolen att pröva om den tyska domstolen är behörig eller inte.

19. Det har därmed inte funnits grund i underhållsförordningen för att avvisa HF:s talan. Avvisningsbeslutet ska därför upphävas och målet återlämnas till tingsrätten.

20. I målet har inte uppkommit någon sådan fråga som föranleder tvivel om tolkningen av unionsrätten och som gör det nödvändigt att inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen för att döma i saken. Yrkandet om detta ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Dag Mattsson (referent), Stefan Johansson, Malin Bonthron och Anders Perklev
Föredragande har varit justitiesekreteraren Norah Lind